

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ

Rīgā 2006. gada 6. jūnijā

lietā Nr. 2005-25-01

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aivars Endziņš, tiesneši Ilma Čepāne, Romāns Apsītis, Aija Branta, Juris Jelāgins, Gunārs Kūtris un Andrejs Lapse,

ar tiesas sēdes sekretāru Arni Žuganu,

piedaloties pieteikuma iesniedzēja – Valsts cilvēktiesību biroja – pārstāvei Gundegai Līcei,

institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeimas – pārstāvim zvērinātam advokātam Jurim Kēsterim,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu, Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu un 17. panta pirmās daļas 8. punktu,

Rīgā 2006. gada 9. maijā atklātā tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par 2004. gada 7. aprīļa likuma „Grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju”” 13. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Latvijas Republikas Saeima (turpmāk – Saeima) 1995. gada 21. jūnijā pieņēma likumu „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju” (turpmāk – Privatizācijas likums). Likuma mērķis ir, aizsargājot iedzīvotāju intereses, attīstīt nekustamā īpašuma tirgu, kā arī veicināt dzīvojamo māju sakopšanu.

1999. gada 16. decembrī Saeima pieņēma likumu „Grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju””. Ar šo likumu Privatizācijas likuma 74. pants tika papildināts ar jaunu piekto daļu šādā redakcijā:

„Privatizācijai netiek nodotas neizīrētās daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas, par kuru neprivatizēšanu un saglabāšanu pašvaldības īpašumā, kas nepieciešams likumos noteikto pašvaldības funkciju realizēšanai, ir pieņemts attiecīgās pašvaldības domes (padomes) lēmums.”

2000. gada 26. oktobrī Saeima pieņēma likumu „Grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju””. Ar to Privatizācijas likuma 74. panta piektā daļa tika papildināta, pēc vārdiem „neizīrētās daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas” ierakstot vārdus „un neizīrētie dzīvokļi”.

2004. gada 7. aprīlī Saeima pieņēma likumu „Grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju””. Ar šā likuma 13. pantu Privatizācijas likuma 74. panta piektā daļa tika izteikta jaunā redakcijā:

„Privatizācijai netiek nodotas daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas un atsevišķi dzīvokļi, par kuru neprivatizēšanu un saglabāšanu pašvaldības īpašumā, kas nepieciešams likumos noteikto pašvaldības funkciju realizēšanai, ir pieņemts attiecīgās pašvaldības domes (padomes) lēmums. Ja dzīvojamā mājā esošs dzīvoklis, mākslinieka darbnīca vai neapdzīvojamā telpa ir nodota īpašumā līdz dzīvojamās mājas privatizācijai, tad šāda māja nododama

privatizācijai likumā noteiktajā kārtībā” (turpmāk – apstrīdētā norma). Šādā redakcijā apstrīdētā norma bija spēkā arī pieteikuma iesniegšanas brīdī.

2006. gada 16. februārī, izskatot likumprojektu „Grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju”” otrajā lasījumā, Saeima atbalstīja deputāta Valērija Agešina priekšlikumu un nolēma mainīt apstrīdētās normas redakciju.

2006. gada 29. martā Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijas sēdē tika atbalstīts deputātes Anitas Kalniņas priekšlikums, kas paredzēja apstrīdētās normas vietā atgriezties pie iepriekšējās redakcijas:

„Privatizācijai netiek nodotas **neizīrētās** daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas un **neizīrētie** dzīvokļi, par kuru neprivatizēšanu un saglabāšanu pašvaldības īpašumā, kas nepieciešams likumos noteikto pašvaldības funkciju realizēšanai, ir pieņemts attiecīgās pašvaldības domes (padomes) lēmums.”

Saeima 2006. gada 18. maija sēdē, izskatot likumprojektu „Grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju”” trešajā lasījumā, atbalstīja iepriekšminēto deputātes A. Kalniņas priekšlikumu. Saeima nolēma, ka šie grozījumi stāsies spēkā 2006. gada 1. jūlijā.

2. Valsts cilvēktiesību birojs (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) pieteikumā norāda, ka apstrīdētā norma esot pretrunā ar Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. pantā ietverto vienlīdzības principu. Tā nenodrošinot vienlīdzīgas tiesības visām personām privatizēt pašvaldībai piederošās dzīvojamās telpas, kas šīm personām izīrētas. Šādā situācijā varot konstatēt, ka visi pašvaldībai piederošo dzīvojamo telpu īrnieki atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos, jo visas šīs personas irējot pašvaldībai piederošas dzīvojamās telpas. Savukārt apstrīdētā norma radot atšķirīgu attieksmi, jo dažām personām tiekot ļauts privatizēt tām izīrētu dzīvojamo telpu, taču citām šādas tiesības tiekot liegtas.

Vērtējot apstrīdētās normas leģitīmo mērķi, Pieteikuma iesniedzējs secina, ka tas varētu būt citu personu tiesību aizsardzība, jo ar minētās normas palīdzību tiekot sekmēta atsevišķu pašvaldības funkciju īstenošana. Proti, apstrīdētā norma ļaujot sniegt palīdzību noteiktām personu grupām, nodrošinot tās ar dzīvojamo telpu.

Tomēr, lai atzītu, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmei, esot nepieciešams izvērtēt tās samērību ar likumdevēja izvirzīto leģitīmo mērķi. Apstrīdētā norma esot nesamērīga, „jo pašvaldība nemaz automātiski nevarēs izmantot konkrētas dzīvojamās telpas pašvaldības palīdzības sniegšanai, jo minētajās telpās atrodas īrnieki, kuriem ir spēkā esoši īres līgumi”. Esot jāņem vērā, ka pirms apstrīdētās normas pieņemšanas noslēgtie īres līgumi joprojām paliek spēkā un pašvaldībai tiesības izmantot privatizācijai nenodotās dzīvojamās telpas radīšoties tikai tad, kad īres tiesiskās attiecības būs izbeigtas.

Pieteikuma iesniedzējs, pamatojoties uz tā rīcībā esošu informāciju, norāda, ka Ventspils un Liepājas pašvaldības, izmantojot apstrīdēto normu, esot vairākkārt pieņēmušas lēmumus neprivatizēt daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas, kā arī atsevišķus dzīvokļus. Pieteikuma iesniedzējs apšaubā šādas rīcības pamatotību, jo minētajās pašvaldībās ekonomisko situāciju nevarot atzīt par neapmierinošu un tās spējot sniegt palīdzību maznodrošinātajām personām citādā veidā.

Turklāt atbilstoši likuma „Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā” 20. pantam tās dzīvojamās telpas, kuras personām piešķīrusi pašvaldība kā palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā, nevarot tikt nodotas privatizācijai. Šāds regulējums pastāvēt jau kopš 2002. gada 1. janvāra, un tas atzīstams par samērīgu. Samērīga bijusi arī tā norma, kas pastāvējusi pirms apstrīdētās normas pieņemšanas un paredzējusi pašvaldībai tiesības neprivatizēt neizīrētas daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas un neizīrētus dzīvokļus.

Tiesas sēdē Pieteikuma iesniedzēja pārstāve **Gundega Līce** papildus norādīja, ka apstrīdētā norma neatbilst arī tiesiskās paļāvības principam, kas izriet no Satversmes 1. panta. Kopš 1995. gada valsts un pašvaldību īpašumā

esošo dzīvokļu īrnieki paļāvušies uz to, ka viņi savas tiesības privatizēt tiem izīrēto dzīvokli varēs īstenot Privatizācijas likumā noteiktajā kārtībā. Tātad tiek nodarīts būtisks kaitējums minēto īrnieku tiesībām. Šīs paļāvības dēļ īrnieki, iespējams, neesot meklējuši citu dzīvokli, savukārt apstrīdētā norma un uz tās pamata pieņemtie pašvaldības lēmumi lieguši viņiem tiesības privatizēt tiem izīrētos dzīvokļus.

G. Līce arī norādīja, ka administratīvā tiesa, vērtējot pašvaldības lēmumu par dzīvokļu neprivatizēšanu tiesiskumu, neesot pietiekami efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis. Tāpat nevarot tikt atzīts par pamatotu Saeimas arguments, ka apstrīdētā norma ilgtermiņā ļaujot pašvaldībai nodrošināt ar dzīvojamo telpu mazaizsargātās personas. Esot jāņem vērā, ka „nav veikti konkrēti pētījumi, cik tiešām konkrētā laika posmā pašvaldība varētu iegūt dzīvokļus šādā veidā. Tāpēc ir apšaubāms, cik liels un reāls šis ieguvums tiešām varētu būt.”

Ņemot vērā minēto, G. Līce lūdza Satversmes tiesu atzīt 2004. gada 7. aprīļa likuma „Grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju”” 13. panta pirmo daļu par neatbilstošu Satversmes 91. pantam un spēkā neesošu no tās spēkā stāšanās dienas.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – norāda, ka apstrīdētā norma neesot pretrunā ar Satversmes 91. pantu. Esot jāņem vērā, ka tā paredz vietējai pašvaldībai rīcības brīvību, proti, tiesības katrā konkrētā gadījumā lemt par atsevišķas dzīvojamās mājas vai dzīvokļa saglabāšanu pašvaldības īpašumā. Šādiem rīcības brīvības ietvaros izdotajiem administratīvajiem aktiem esot pilnībā jāatbilst visām Administratīvā procesa likuma (turpmāk – APL) prasībām. Minētie administratīvie akti nedrīkstot būt pretrunā ar vienlīdzības, samērīguma, patvaļas aizlieguma vai citiem administratīvā procesa principiem. Turklāt gadījumā, kad pašvaldība pieņēmusi lēmumu par kādas dzīvojamās mājas vai atsevišķa dzīvokļa nenodošanu

privatizācijai un saglabāšanu pašvaldības īpašumā, dzīvokļa īrniekam esot tiesības šādu lēmumu pārsūdzēt administratīvajā tiesā.

Saeima arī norāda, ka apstrīdētajai normai ir leģitīms mērķis – nodrošināt ar dzīvojamo telpu visas tās personas, kas atzīstamas par sociāli mazaizsargātām. Saeima piekrīt, ka apstrīdētā norma nespēj nodrošināt tūlītēju leģitīmā mērķa sasniegšanu, tomēr ilgākā periodā ievērojami palielināšot pašvaldības spējas nodrošināt ar dzīvojamo telpu sociāli mazaizsargātās personas. Ja šīm personām ļautu privatizēt dzīvokļus, varētu rasties tāda situācija, ka tās nebūtu spējīgas pilnībā kārtot sava dzīvokļa komunālos maksājumus. Šādā gadījumā mājas apsaimniekotājs vai komunālo pakalpojumu sniedzējs vērstos tiesā ar prasību un piedziņa tiktu vērsta uz dzīvokli.

Vērtējot samērīgumu starp īrnieku iespējamo aizskārumu un labumu, ko gūst sabiedrība, Saeima atzīmē, ka apstrīdētā norma neierobežojot nedz to personu īpašuma tiesības, kuras vēlas privatizēt dzīvokļus, nedz arī šo personu tiesības iegūt īpašumā dzīvojamo telpu. Netiekot aizskartas arī tiesības uz mājokli. Ierobežotas tiekot „vienīgi likumā noteiktās tiesības iegūt īpašumā konkrēti noteiktu pašvaldības īpašumā esošu dzīvokli”. Savukārt sabiedrības ieguvums esot krietni lielāks, jo ar dzīvojamām telpām tiekot nodrošinātas mazaizsargātās personas un tas šīm personām ļaujot īstenot arī citas cilvēka tiesības.

Saeima vērš Satversmes tiesas uzmanību uz diviem Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk – ANO) Ekonomikas un sociālās padomes Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejas dokumentiem, kuros minētā komiteja pauž bažas par pieaugošo īres maksu un pašvaldību sociālās palīdzības nepietiekamu nodrošināšanu Itālijā un Norvēģijā. No šiem dokumentiem izrietot, ka efektīvākais risinājums sociāli mazaizsargāto personu nodrošināšanai ar dzīvokli ir nevis jaunu mājokļu celtniecība, bet gan pašvaldības īpašumā esošā dzīvojamā fonda saglabāšana valsts vai pašvaldības īpašumā.

Tiesas sēdē Saeimas pārstāvis **Juris Kēsteris** papildus norādīja, ka apstrīdētā norma neparedzot personām nekādus ierobežojumus dzīvokļu privatizēšanā. Tā „nenosaka nekādus kritērijus, kurus dzīvokļus varēs privatizēt, kurus nevarēs, kuras dzīvojamās mājas nodot privatizācijai vai kuras nenodot privatizācijai. Jo likumdevējs nav spējis atrast tādus vienotus kritērijus visām Latvijas pašvaldībām, pēc kuriem varētu viennozīmīgi un precīzi noteikt, kuri dzīvokļi un kuras dzīvojamās mājas nebūtu nododamas privatizācijai.” Pašvaldībai esot pienākums katrā gadījumā individuāli izvērtēt, vai konkrētu dzīvokli neprivatizēt un saglabāt pašvaldības īpašumā tās autonomo funkciju īstenošanai.

Pieņemot apstrīdēto normu, likumdevējs esot centies līdzsvarot īrnieku tiesības uz pašvaldības īpašumā esošā dzīvokļa privatizāciju ar pašvaldības pienākumu īstenot tās autonomo kompetenci – nodrošināt ar mājokli sociāli mazaizsargātās personas. Apstrīdētā norma „neaizskarot neviena sabiedrības locekļa tiesības uz īpašumu un neaizskarot neviena sabiedrības locekļa tiesības iegūt dzīvojamās telpas īpašumā vispār”. Pašvaldības pienākumu nodrošināt ar mājokli mazaizsargātās personas paredzot vairāki likumi, piemēram, likuma „Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā” 3. panta 1. – 3. punkts, likuma „Par sociālajiem dzīvokļiem un sociālajām dzīvojamām mājām” 5. panta pirmā daļa, likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 28.² panta trešā daļa, 28.⁴ panta otrā daļa, 28.⁵ panta pirmā daļa, Repatriācijas likuma 8. panta otrā daļa un Bērnu tiesību aizsardzības likuma 66. panta otrās daļas 1. punkts.

J. Kēsteris norādīja, ka apstrīdētās normas piemērošanas rezultātā izdotajam administratīvajam aktam var būt leģitīms mērķis. Par šādu leģitīmu mērķi esot atzīstama nepieciešamība konkrētajai pašvaldībai nodrošināt ar dzīvojamo platību personas, kuras atzīstamas par sociāli mazaizsargātām.

J. Kēsteris uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. pantam, lūdz pieteikumu atzīt par nepamatotu, bet apstrīdēto normu – par Satversmei atbilstošu.

4. Sagatavojot lietu izskatīšanai, no vairākām pašvaldībām tika pieprasīta informācija par apstrīdētās normas piemērošanas praksi.

4.1. Ventspils pilsētas dome norāda, ka, nolūkā īstenot pašvaldības autonomo funkciju – sniegt palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā, netiekot nodotas privatizācijai un tiekot saglabātas pašvaldības īpašumā atsevišķas dzīvojamās mājas. Apstrīdētā norma un virkne citu tiesību normu, piemēram, Repatriācijas likuma 8. panta otrā daļa, Bērnu tiesību aizsardzības likuma 66. panta otrās daļas 1. punkts, likuma „Par sociālajiem dzīvokļiem un sociālajām dzīvojamām mājām” 5. pants, kā arī Ventspils pilsētas pašvaldības saistošo noteikumu normas ļaujot pašvaldībai šādi rīkoties.

Šādas rīcības mērķis esot nodrošināt ar dzīvojamo platību personas, kuras reģistrētas pašvaldības dzīvokļu palīdzības reģistrā. 2006. gada 1. janvārī Ventspils pilsētas domes dzīvokļu palīdzības reģistrā bijušas reģistrētas 196 personas. Savukārt pašvaldība gada laikā spējot ar dzīvojamo telpu nodrošināt vidēji tikai 40 personas. Esot jāņem vērā, ka likums „Par pašvaldībām” neparedz jaunu dzīvojamo māju celtniecību kā pašvaldību autonomo funkciju. Tādēļ šādi pašvaldības lēmumi par konkrētu dzīvojamo māju nenodošanu privatizācijai un saglabāšanu pašvaldības īpašumā esot vienīgais vieds, kādā atbilstoši likuma „Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā” prasībām pašvaldība varot šajā likumā noteikto personu loku nodrošināt ar dzīvošanai derīgu dzīvojamo telpu. Likumdevējs apstrīdēto normu esot pieņēmis laikā, kad pašvaldībai tika iesniegts aizvien vairāk pieprasījumu pēc palīdzības dzīvokļa jautājumu risināšanā, bet nepieciešamā dzīvojamā fonda tās īpašumā neesot bijis.

Ventspils pilsētas domes sniegtā informācija liecina, ka, pamatojoties uz apstrīdēto normu, nolemts privatizācijai nenodot 93 mājas, kurās kopumā ir vairāk nekā 4500 dzīvokļu.

Kā galveno kritēriju, lemjot par atsevišķu dzīvojamo māju vai dzīvokļu nenodošanu privatizācijai, dome ņemot vērā attiecīgajā mājā dzīvojošo maznodrošināto personu skaitu. Tāpat tiekot vērtētas izmaksas, kas saistītas ar

atsevišķas dzīvojamās mājas pārveidošanu par sociālo māju, kā arī izmaksas, kas rodoties, pārvietojot maznodrošinātās personas no īrētā dzīvokļa uz sociālo dzīvokli.

Ventspils pilsētas dome norāda, ka lēmumi par dzīvojamās mājas vai dzīvokļa nenodošanu privatizācijai ir publiskas pieejamības dokumenti, kas tiek publicēti Ventspils pilsētas interneta portālā. Šiem lēmumiem neesot adresāta, tie atzīstami par vispārīgajiem administratīvajiem aktiem, tātad tiem neesot piemērojami arī administratīvā akta spēkā stāšanās noteikumi, proti, noteikums par paziņošanu administratīvā akta adresātam.

4.2. Liepājas pilsētas dome norāda, ka pienākums sniegt palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā ietilpst pašvaldības autonomajās funkcijās. Apstrīdētā norma un virkne citu likumu, piemēram, Repatriācijas likuma 8. panta otrā daļa, Bērnu tiesību aizsardzības likuma 66. panta otrās daļas 1. punkts, likuma „Par sociālajiem dzīvokļiem un sociālajām dzīvojamām mājām” 5. pants, kā arī Liepājas pilsētas pašvaldības saistošo noteikumu normas ļaujot pašvaldībai ar lēmumu noteikt dzīvojamās mājas, kas netiek nododas privatizācijai un tiek saglabātas pašvaldības īpašumā.

2006. gada 1. janvārī Liepājas pilsētas pašvaldības dzīvokļa jautājumu palīdzības reģistrā bijušas reģistrētas vairāk nekā 439 personas, kuras pašvaldībai jānodrošina ar dzīvojamo platību. Minētais personu skaits esot objektīvs pamatojums tam, ka nepieciešams arvien lielāks minētajā reģistrā ietvertajām personām piešķiramo dzīvokļu skaits.

Arī Liepājas pilsētas dome īpaši uzsver, ka likums „Par pašvaldībām” kā pašvaldības autonomo funkciju neparedz jaunu dzīvojamo māju celtniecību. Tādēļ, lai nodrošinātu pašvaldībai ar likumiem uzlikto funkciju īstenošanu, esot nepieciešams pieņemt lēmumus par dzīvojamo māju saglabāšanu pašvaldības īpašumā. Šāda mērķtiecīga pašvaldības rīcība ļaujot arī ilgtermiņā saglabāt pašvaldībai piederošo dzīvojamo fondu un sniegt personām palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā.

Atbildot uz Satversmes tiesas jautājumu par apsvērumiem, pēc kuriem Liepājas pilsētas dome vadījusi, lemjot par atsevišķu dzīvojamo māju vai dzīvokļu nenodošanu privatizācijai, tā norāda, ka apstrīdētās normas piemērošana pašvaldībai ļaujot rīkoties ar šo īpašumu, plānot un iegūt finanšu līdzekļus, tādējādi uzlabojot to personu dzīves apstākļus, kurām pašām nav iespēju iegādāties citu mājokli. Dome arī norāda, ka lēmuma par dzīvojamās mājas vai dzīvokļa nenodošanu privatizācijai adresāts nav īrnieki, kas noslēguši īres līgumus ar pašvaldību. Īrnieki attiecībā uz šo lēmumu esot uzskatāmi par trešajām personām un tāpēc arī par šo lēmumu pieņemšanu nav tikuši informēti.

4.3. Jelgavas pilsētas dome norāda, ka laikā no 1999. gada līdz 2004. gada 17. jūnijam tikuši pieņemti pieci lēmumi, uz kuru pamata atsevišķas dzīvojamās mājas nav nodotas privatizācijai. Šajās mājās esošie dzīvokļi īrniekiem esot izīrēti kā dienesta viesnīca. Lemjot par atsevišķu dzīvokļu un dzīvojamo māju nodošanu privatizācijai, Jelgavas pilsētas dome neesot piemērojusi apstrīdēto normu.

4.4. Rīgas pilsētas dome norāda, ka atbilstoši likuma „Par pašvaldībām” 15. panta pirmās daļas 9. punktam viena no pašvaldības autonomajām funkcijām esot sniegt palīdzību iedzīvotājiem dzīvokļa jautājumu risināšanā. Saskaņā ar likumu „Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā” pienākums risināt ar dzīvojamo telpu saistītās iedzīvotāju problēmas esot uzlikts pašvaldībai. Lai nodrošinātu iepriekšminēto autonomo funkciju izpildi, Rīgas dome esot izveidojusi pašvaldības dzīvojamo fondu, saglabājot savā īpašumā atsevišķas dzīvojamās telpas, kā arī renovētās un no jauna uzceltās dzīvojamās mājas.

5. Pieaicinātā persona – Staņislavs Šķesters – Latvijas Republikas Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijas priekšsēdētājs – tiesas sēdē norādīja, ka apstrīdēto normu nepieciešams vērtēt kopsakarā ar citām tiesību normām, galvenokārt tām, kas regulē pašvaldības palīdzību dzīvokļa

jautājumu risināšanā. Esot jāņem vērā, ka valsts konceptuāli ir atteikusies no dzīvokļa jautājumu risināšanas. Šis uzdevums pilnībā uzticēts pašvaldībām kā to autonomā funkcija. Apstrīdētās normas pieņemšana apliecinot konsekventu minētā principa ievērošanu, jo tā piešķirot pašvaldībai tiesības un iespējas risināt iedzīvotāju dzīvokļu jautājumus. Turklāt Privatizācijas likums pašvaldībām neuzliekot obligātu pienākumu piedāvāt personām privatizēt tām izīrētos dzīvokļus.

Esot jāņem vērā arī tas, ka pašvaldība kā „vēlēts veidojums” atrodas vistuvāk iedzīvotājiem, kā arī atbild to priekšā. Pašvaldībai vislabāk esot zināmas vietējās īpatnības, tāpēc tā arī spējot pieņemt vietējiem apstākļiem pašu piemērotāko un atbilstošāko lēmumu. Līdz ar to neesot bijis nepieciešamības Privatizācijas likumā konkretizēt atsevišķus kritērijus, pamatojoties uz kuriem pašvaldībai būtu piešķiramas tiesības lemt par tās teritorijā esošas dzīvojamās mājas neprivatizēšanu un saglabāšanu pašvaldības īpašumā.

6. Pieaicinātā persona – Rasma Freimane – Rīgas pilsētas valsts un pašvaldības dzīvojamo māju privatizācijas komisijas priekšsēdētāja – informēja, ka Rīgas pilsētā ir privatizējamas 5227 pašvaldībai piederošas mājas, kurās atrodas 175 992 dzīvokļi. Rīgas dome pieņēmusi lēmumus par 2164 dzīvokļu saglabāšanu pašvaldības īpašumā, pamatojoties uz likuma „Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā” 20. panta noteikumiem. Divi no šiem lēmumiem tikuši pārsūdzēti.

R. Freimane arī norādīja, ka Rīgas pilsētā privatizācijai nodoti 88,36 procenti māju. Savukārt apstrīdēto normu Rīgas dome nav piemērojusi, jo pilsētā tiekot īstenotas vairākas dzīvokļu celtniecības programmas un iedzīvotājiem palīdzība tiekot sniegta atbilstoši likumam „Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā”.

7. Pieaicinātā persona – Ilze Oša – Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas Mājokļu politikas departamenta direktore – norādīja, ka ministrija jau sākotnēji bijusi pret grozījumiem Privatizācijas likumā, kas paredzējuši ieviest apstrīdēto normu. Esot jāņem vērā, ka pēdējos deviņos gados notikusi intensīva dzīvokļu privatizācija visās Latvijas Republikas pašvaldībās, no kurām lielākā daļa godprātīgi pildījušas tām ar Privatizācijas likumu uzlikto pienākumu. Savukārt apstrīdētās normas piemērošana faktiski pārkāpjot dzīvokļu īrnieku tiesisko paļāvību, kā arī nostādot šos īrniekus nevienlīdzīgā situācijā. Proti, veidojoties divas īrnieku kategorijas: viena, kurai joprojām esot tiesības privatizēt tiem izīrētos pašvaldības dzīvokļus, un otra – kurai šādas tiesības uz apstrīdētās normas pamata pieņemts pašvaldības lēmums liedzot.

Esot jāņem vērā, ka normatīvie akti pašvaldībām piešķir arī citus līdzekļus, kurus izmantojot iespējams sniegt palīdzību maznodrošinātām personām. Apstrīdētās normas piemērošanas rezultātā radītais īrnieku tiesību aizskārums esot būtiskāks nekā labums, ko varētu iegūt pašvaldības.

8. Pieaicinātā persona – Gunārs Anšņš – Liepājas pilsētas domes priekšsēdētāja vietnieks – norādīja, ka situācija Liepājā, iespējams, esot nedaudz atšķirīga no situācijas citās Latvijas Republikas pašvaldībās. 1997. gada 17. februārī Saeima ar likumu „Par Liepājas speciālo ekonomisko zonu” esot noteikusi Liepājas speciālās ekonomiskās zonas teritoriju. Saskaņā ar Privatizācijas likuma pārejas noteikumu 16. punktu pašvaldības dome varot pieņemt lēmumu uzsākt to dzīvojamo māju privatizāciju, kuras atrodas brīvajā ekonomiskajā zonā, tikai tad, ja šo māju privatizācija esot saskaņota ar attiecīgās speciālās ekonomiskās zonas valdi. Līdz ar to Liepājas pilsētas dome neesot tiesīga bez saskaņojuma ar Liepājas speciālās ekonomiskās zonas valdi nodot privatizācijai speciālās ekonomiskās zonas teritorijā esošās dzīvojamās mājas.

Šādi Liepājas speciālās ekonomiskās zonas valdes lēmumi un Privatizācijas likuma pārejas noteikumu 16. punkts esot pamatojums tam, kādēļ Liepājas pilsētas dome pieņēmusi lēmumus par 43 dzīvojamo māju nenodošanu privatizācijai.

Liepājas speciālajā ekonomiskajā zonā pašreiz norisot aktīva saimnieciskā darbība. Esot reģistrēti vairāk nekā 35 speciālās ekonomiskās zonas uzņēmumi, un Liepājas speciālā ekonomiskā zona kopīgi ar valsts institūcijām, piemēram, Satiksmes ministriju, Vides ministriju un Liepājas pašvaldību, īstenojot virkni infrastruktūras attīstības projektu.

Pieaicinātā persona arī atzina, ka pašvaldība par pieņemtajiem lēmumiem par vairāku dzīvojamo māju neprivatizēšanu un saglabāšanu pašvaldības īpašumā neesot paziņojusi šajās mājās esošo dzīvokļu īrniekiem.

9. Pieaicinātā persona – Jānis Vītolis – Ventspils pilsētas domes priekšsēdētāja pirmais vietnieks – norādīja, ka apstrīdētās normas pieņemšana bijusi nepieciešama, lai pašvaldības spētu īstenot vienu no savām funkcijām – nodrošināt iedzīvotājus ar dzīvokli un katra pašvaldība varētu patstāvīgi izvērtēt savas materiālās iespējas un savas teritorijas iedzīvotāju vajadzības.

Ventspils pilsētas teritorijā apmēram ceturtajai daļai iedzīvotāju ienākumu līmenis esot zemāks par 100 latiem mēnesī. Izvērtējot šo situāciju un pamatojoties uz apstrīdēto normu, Ventspils pilsētas dome 2004. gada 17. maijā pieņēmusi lēmumus par 93 dzīvojamo māju – kopumā apmēram trešās daļas no visa Ventspils pašvaldības teritorijā esošā dzīvojamā fonda – saglabāšanu savā īpašumā. Šāds dzīvojamo māju skaits esot absolūti nepieciešamais minimums, lai ar dzīvojamo telpu nodrošinātu Ventspils pašvaldības teritorijas iedzīvotājus, kuru ienākumu līmenis ir nepietiekams. Pieņemot attiecīgos lēmumus, Ventspils dome balstījies uz patstāvīgi veiktu pētījumu par maznodrošināto īrnieku īpatsvaru atsevišķās dzīvojamās mājās.

Bez tam tikuši ņemti vērā arī citi likumi, proti, likums „Par pašvaldībām”, likums „Par pašvaldību palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā”, likums „Par sociālajiem dzīvokļiem un sociālajām dzīvojamām mājām”, likums „Par dzīvojamo telpu īri”, Repatriācijas likums, kā arī Bērnu tiesību aizsardzības likums.

Apstrīdētā norma esot radījusi pašvaldībai iespēju, izmantojot tās īpašumā esošo dzīvojamo fondu, nodrošināt palīdzības sniegšanu iedzīvotājiem dzīvokļa jautājumu risināšanā. Lai sasniegtu apstrīdētās normas leģitīmo mērķi – pašvaldības funkciju realizēšanu pašvaldības teritorijas iedzīvotāju nodrošināšanā ar dzīvokli, šie Ventspils pilsētas domes lēmumi esot pieņemti pilnīgā atbilstībā Privatizācijas likuma garam.

J. Vītoliņš arī norādīja, ka apstrīdētā norma neierobežojot atsevišķu dzīvokļu īrnieku tiesības attiecībā uz citām personām, kā arī neesot būtiski diskriminējoša Satversmes 91. panta izpratnē, lai arī tikusi pieņemta gandrīz desmit gadus pēc Privatizācijas likuma pieņemšanas.

Apstrīdētās normas pieņemšanas brīdī privatizācijas mērķis jau esot bijis sasniegts, un šī norma nenonākot pretrunā ar Privatizācijas likuma mērķi – attīstīt dzīvokļu tirgu. Pašvaldības, saglabājot savā īpašumā zināmu daļu dzīvojamo māju, radot potenciālu iespēju nodrošināt maznodrošinātajiem un sociāli mazaizsargātajiem iedzīvotājiem dzīvojamo platību ar atvieglotiem noteikumiem, kā arī uzturēt un uzlabot viņu dzīvokļus, neiztērējot šim nolūkam nesamērīgi daudz līdzekļu, kas būtu jāiztērē tādā gadījumā, ja pašvaldībai par saviem līdzekļiem būtu jābūvē jaunas sociālās mājas. Līdz ar to ietaupītos līdzekļus pašvaldība varot novirzīt citu savu funkciju īstenošanai, piemēram, izglītības veicināšanai, veselības aizsardzībai un pilsētas infrastruktūras uzlabošanai.

Secinājumu daļa

10. Satversmes 91. pants noteic, ka „visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas”.

Lai gan pieteikumā ietverts prasījums izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību visam Satversmes 91. pantam, tomēr no pieteikuma izriet, ka ir izvērtējama apstrīdētās normas atbilstība tikai Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, kas garantē visu personu vienlīdzību likuma un tiesas priekšā. Tādēļ šīs lietas ietvaros apstrīdētā norma tiks analizēta vienlīdzības principa, nevis diskriminācijas aizlieguma principa kontekstā.

Satversmes tiesa, interpretējot Satversmes 91. pantu, ir secinājusi:

„No šā panta pirmā teikuma izriet vienlīdzības princips, kas citastarp liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos apstākļos” (*Satversmes tiesas 2001. gada 3. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2000-07-0409 secinājumu daļas 1. punkts*). Vienlīdzības principam ir jāgarantē vienotas tiesiskās kārtības pastāvēšana. Proti, tā uzdevums ir nodrošināt, lai tiktu īstenota tāda tiesiskā valsts prasība kā likuma aptveroša ietekme uz visām personām un lai likums tiktu piemērots bez jebkādam privilēģijām. Tas arī garantē likuma pilnīgu iedarbību, tā piemērošanas objektivitāti un bezkaislību, kā arī to, ka nevienam nav ļauts neievērot likuma priekšrakstus (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra sprieduma lietā Nr. 2005-02-0106 9.1. punktu*). Tomēr šāda tiesiskās kārtības vienotība nenozīmē nivelēšanu, jo „vienlīdzība pieļauj diferencētu pieeju, ja tā demokrātiskā sabiedrībā ir attaisnojama” (*Satversmes tiesas 2001. gada 26. jūnija sprieduma lietā Nr. 2001-02-0106 secinājumu daļas 4. punkts*).

11. Lai izvērtētu, vai apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi, nepieciešams noskaidrot,

pirmkārt, kuras personas atrodas vienādos vai atšķirīgos apstākļos;

otrkārt, vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām;

treškārt, vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai pastāv leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 secinājumu daļas 12. punktu*).

Privatizācijas likums „nosaka valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizācijas kārtību, un tā mērķis ir attīstīt nekustamā īpašuma tirgu un veicināt dzīvojamo māju sakopšanu, aizsargājot iedzīvotāju intereses” (2. pants). Saskaņā ar šo likumu izīrētu dzīvokļu privatizāciju valstī īsteno divējādi. Pirmkārt, vispārējā jeb plānveida kārtībā, atbilstoši kurai dzīvokļu īrnieki izīrētā dzīvokļa privatizāciju var uzsākt pēc tam, kad pašvaldības dome (padome) pieņēmusi lēmumu par attiecīgās pašvaldības dzīvojamās mājas privatizācijas uzsākšanu un pašvaldības dzīvojamo māju privatizācijas komisija pēc tam noteiktā laikā īrniekiem nosūtījusi privatizācijas paziņojumu (*sk. likuma 8.¹, 29. – 30. pantu*). Otrkārt, t.s. paātrinātās dzīvokļu privatizācijas kārtībā, atbilstoši kurai dzīvokļus nodod privatizācijai gadījumos, kad pašvaldība vēl nav uzsākusi konkrētās dzīvojamās mājas privatizāciju (*sk. likuma XV¹ nodaļu*).

Šā likuma 13. panta pirmā daļa, 14. panta otrā daļa, 19. panta pirmā daļa un 20. panta otrā daļa paredz, ka ikvienu dzīvokli, par kura lietošanu noslēgts dzīvojamās telpas īres līgums, piedāvā privatizēt valsts vai pašvaldības īpašumā esošā dzīvokļa īrniekam un viņa ģimenes locekļiem. Saskaņā ar Privatizācijas likuma 3. panta ceturto daļu šīs tiesības dzīvokļu īrnieki realizē brīvprātīgi. Savukārt 74. panta pirmajā daļā noteikts, ka, izņemot tikai atsevišķus likumā noteiktus gadījumus, „visas valsts un pašvaldību dzīvojamās mājas nododamas privatizācijai”.

Tādējādi personas, ar kurām pašvaldība ir noslēgusi īres līgumu par tai piederošā dzīvokļa īri, tiesiski atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos.

12. Apstrīdētā norma pašā dzīvokļu privatizācijas beigu posmā – gandrīz desmit gadus pēc privatizācijas procesa uzsākšanas – personas, kas atrodas vienādos apstākļos, ir sašķēlusi divās lielās grupās, pret kurām līdz ar šīs normas pieņemšanu dzīvokļu privatizācijas jomā ir noteikta atšķirīga attieksme.

Pirmkārt, tie ir pašvaldībai piederošu daudzdzīvokļu dzīvojamo māju un atsevišķu dzīvokļu īrnieki, kuri ar pašvaldību noslēguši īres līgumus un kuriem pašvaldība ir ļāvusi un ļauj izmantot likumā noteiktās tiesības privatizēt viņu īrētos dzīvokļus. Otrkārt, tie arī ir pašvaldībai piederošu daudzdzīvokļu dzīvojamo māju un atsevišķu dzīvokļu īrnieki, kuri gluži tāpat ar pašvaldību noslēguši īres līgumus, bet kuriem, atsaucoties uz attiecīgās pašvaldības domes (padomes) lēmumu par nepieciešamību attiecīgo dzīvokli izmantot pašvaldības funkciju realizēšanai, tiek liegtas tiesības privatizēt viņiem izīrēto dzīvokli.

Jāpiekrīt Pieteikuma iesniedzējam, ka līdz ar apstrīdētās normas pieņemšanu pret ļoti daudzām personām, kuras atrodas vienādos apstākļos, proti, ir likumā noteiktajā kārtībā noslēgušas ar pašvaldību dzīvojamās telpas īres līgumu, tiek noteikta atšķirīga attieksme dzīvokļu privatizācijas kontekstā – aizliegums privatizēt tām izīrētos pašvaldību īpašumā esošos dzīvokļus.

13. Ikvienu pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojums tiek noteikts svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 22. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-19-01 9. punktu*). Ierobežojums var būt leģitīms, ja tas ir noteikts citu cilvēka tiesību aizsardzības interesēs.

Tiesai, lai tā noskaidrotu, vai leģitīmais mērķis pastāv, vispirms ir jāanalizē likumdevēja saprātīga argumentācija, kas vērsta uz atšķirīgās

attieksmes attaisnošanu. „Leģitīmam jābūt gan visa tiesiskā noregulējuma (likuma) mērķim pašam par sevi (eksternais mērķis), gan līdzeklim tā sasniegšanai – atšķirīgajai attieksmei (internais mērķis)” [*Levits E. Par tiesiskās vienlīdzības principu // Latvijas Vēstnesis, 08.05.2003., Nr. 68 (2833)*].

No Saeimas atbildes raksta un tās pārstāvja tiesas sēdē teiktā izriet, ka ierobežojuma leģitīmajam mērķim, īstenojot vienu no autonomajām pašvaldības funkcijām un līdz ar to sniedzot iedzīvotājiem palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā, esot trīs galvenie aspekti: pirmkārt, ilgākā periodā nodrošināt ar dzīvojamām telpām visas tās personas, kas atzīstamas par sociāli mazaizsargātām; otrkārt, sniegt palīdzību mazturīgiem pašvaldības iedzīvotājiem komunālo un īres maksājumu kārtošanā; treškārt, nodrošināt to, lai pašvaldības īpašumā būtu pietiekams skaits dzīvojamo māju, kuras būtu iespējams pārveidot par sociālajām dzīvojamām mājām.

Arī Pieteikuma iesniedzējs pieļauj, ka apstrīdētā norma, iespējams, esot pieņemta ar mērķi nodrošināt likumos noteikto pašvaldības funkciju realizēšanu un sniegt palīdzību konkrētām iedzīvotāju grupām dzīvokļa jautājumu risināšanā. Tomēr vienlaikus Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma minēto mērķi nevar sasniegt, jo izīrētajos dzīvokļos atrodas ģimeņi un „tiesības izmantot šīs telpas pašvaldības palīdzības sniegšanai pašvaldībai radīsies tikai tādā gadījumā, ja esošie ģimeņi izbeigs īres attiecības ar pašvaldību un nebūs citu ģimenes locekļu, kam tiesības prasīt pārslēgt īres līgumus ar pašvaldību” (*sk. lietas materiālu 1. sējuma 3. lpp.*).

14. Pielietojot **gramatisko** (filoloģisko) interpretācijas metodi, redzams, ka apstrīdētās normas rezultātā privatizācijai var nenodot ikvienu daudzdzīvokļu dzīvojamo māju vai ikvienu atsevišķu dzīvokli, par kura neprivatizēšanu, atsaucoties uz likumā noteiktu pašvaldības funkciju realizēšanu, pašvaldība ir pieņēmusi lēmumu.

15. Lai noskaidrotu apstrīdētās normas jēgu ar **vēsturiskās** interpretācijas metodes palīdzību, jāanalizē apstrīdētās normas pieņemšanas gaita.

2003. gada 21. oktobrī Ministru kabinets Saeimas Prezidijam iesniedza likumprojektu „Grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju”” (sk. lietas materiālu 1. sējuma 144. – 153. lpp.). Likumprojektā apstrīdētā norma nebija paredzēta.

Saeima 2003. gada 20. novembrī pieņēma likumprojektu „Grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju”” pirmajā lasījumā. Taču nav redzams, ka kāda no likumprojekta pamatnostādnēm būtu saistīta ar regulējumu, kas vēlāk tika ietverts apstrīdētajā normā (sk. lietas materiālu 1. sējuma 103. – 105. lpp.).

Tajā pašā dienā Latvijas Pašvaldību savienība nosūtīja vēstuli Nr. 02-10/46 Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijas priekšsēdētājam S. Šķesteram (sk. lietas materiālu 2. sējuma 7. – 10. lpp.). Vēstulē ietverti vairāki priekšlikumi par grozījumiem likumā „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju”. Citastarp tika lūgts Privatizācijas likuma 74. panta ceturto daļu izteikt šādā redakcijā:

„Privatizācijai netiek nodotas valsts dzīvojamās mājas, par kuru neprivatizēšanu un saglabāšanu valsts īpašumā Ministru kabinets ir pieņēmis lēmumu, kā arī pašvaldību īpašumā, tajā skaitā brīvajā ekonomiskajā zonā vai speciālajā ekonomiskajā zonā, esošās daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas, par kuru neprivatizēšanu un saglabāšanu pašvaldību īpašumā attiecīgā pašvaldības dome (padome) ir pieņēmusi lēmumu. Ja dzīvojamā mājā esošs dzīvoklis, mākslinieka darbnīca vai neapdzīvojamā telpa ir nodota īpašumā līdz dzīvojamās mājas privatizācijai, vai arī tā ir viendzīvokļa dzīvojamā māja, tad šāda dzīvojamā māja nododama privatizācijai likumā noteiktajā kārtībā.”

Jāuzsver, ka jau iepriekš – 2003. gada 29. aprīlī – līdzīgu priekšlikumu par Privatizācijas likuma 74. panta grozīšanu Saeimas Valsts pārvaldes un

pašvaldības komisijas priekšsēdētājam S. Šķesteram bija iesniegusi arī Ventspils pilsētas dome:

„Privatizācijai netiek nodotas valsts dzīvojamās mājas, par kuru neprivatizēšanu un saglabāšanu valsts īpašumā Ministru kabinets ir pieņēmis lēmumu, kā arī pašvaldību īpašumā esošās daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas, par kuru neprivatizēšanu un saglabāšanu pašvaldību īpašumā attiecīgā pašvaldības dome (padome) ir pieņēmusi lēmumu. Ja dzīvojamā mājā esošs dzīvoklis, mākslinieka darbnīca vai neapdzīvojamā telpa ir nodota īpašumā līdz dzīvojamās mājas privatizācijai, vai arī tā ir viendzīvokļa dzīvojamā māja, tad šāda dzīvojamā māja nododama privatizācijai likumā noteiktajā kārtībā.”

Minēto grozījumu nepieciešamību Ventspils pilsētas dome pamatojusi ar nepieciešamību sniegt palīdzību pašvaldības iedzīvotājiem dzīvokļa jautājumu risināšanā: „Jau pašlaik pašvaldībās samilzušo problēmu dzīvokļu jautājumu risināšanā, kura nākotnē tikai progresēs, mūsaprāt, nepieciešams nekavējoši risināt, ar likumu pašvaldībām dodot tiesības pašām lemt par tām piederošo dzīvojamo fondu, to neaprobežojot tikai ar sociālo dzīvojamo māju uzturēšanu, kas nodrošina tikai niecīgu problēmas risinājumu, jo pašlaik spēkā esošā likumdošana, tieši likums „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju”, nepieļauj pašvaldību īpašumā esošās izīrētās dzīvojamās mājas saglabāt pašvaldību īpašumā, t.i., nenodot tās privatizācijai” (*sk. lietas materiālu 2. sējuma 2. un 5. lpp.*).

Nākamajā dienā pēc minētā likumprojekta pieņemšanas pirmajā lasījumā – 2003. gada 21. novembrī – Latvijas lielo pilsētu asociācija Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijas priekšsēdētājam S. Šķesteram nosūtīja vēstuli Nr. 1/169 (*sk. lietas materiālu 2. sējuma 11. – 20. lpp.*). Tajā izteikti vairāki priekšlikumi par grozījumiem likumā „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju”. Citastarp tika lūgts paredzēt, ka privatizācijai netiek nodotas arī pašvaldību īpašumā esošās daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas, par kuru neprivatizēšanu un saglabāšanu pašvaldības īpašumā attiecīgā pašvaldības dome (padome) ir pieņēmusi lēmumu. Par minēto Latvijas lielo

pilsētu asociācijas priekšlikumu negatīvu viedokli izteica Īpašu uzdevumu ministra bērnu un ģimenes lietās sekretariāts, kas norādīja: izdarot grozījumus Privatizācijas likuma 74. panta ceturtajā daļā, būtu jāievēro tiesiskās paļāvības un vienlīdzības princips, jo īrniekiem būtu dodama iespēja privatizēt tiem izīrētos pašvaldības īpašumā esošos dzīvokļus (*sk. lietas materiālu 2. sējuma 22. lpp.*).

Arī Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija neatbalstīja šo priekšlikumu, norādot, ka tas ir pretrunā ar paša likuma mērķi – aizsargāt iedzīvotāju intereses, attīstīt nekustamā īpašuma tirgu, kā arī veicināt dzīvojamo māju sakopšanu (*sk. lietas materiālu 2. sējuma 23. – 25. lpp.*).

Šo priekšlikumu negatīvi vērtēja arī atsevišķi Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijas deputāti. Tā, piemēram, minētās komisijas 2003. gada 9. decembra sēdē deputāts Jānis Lagzdiņš norādīja, ka nav atbalstāma tāda Privatizācijas likuma 74. panta ceturtais daļas redakcija, kādu iesniegusi Latvijas lielo pilsētu asociācija, jo brīvo dzīvokļu skaits pēc tās pieņemšanas nepalielināšoties (*sk. lietas materiālu 1. sējuma 131. – 132. lpp.*).

Tomēr Saeimas 2004. gada 19. februāra sēdē, izskatot likumprojektu „Grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju”” otrajā lasījumā, tika atbalstīts Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijas priekšlikums Nr. 17, kas paredzēja Privatizācijas likuma 74. panta ceturto daļu izteikt šādā redakcijā:

„Privatizācijai netiek nodotas valsts dzīvojamās mājas, par kuru neprivatizēšanu un saglabāšanu valsts īpašumā Ministru kabinets ir pieņēmis lēmumu, kā arī pašvaldības daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas, par kuru neprivatizēšanu un saglabāšanu pašvaldību īpašumā attiecīgā pašvaldības dome (padome) ir pieņēmusi lēmumu. Ja dzīvojamā mājā esošs dzīvoklis, mākslinieka darbnīca vai neapdzīvojamā telpa ir nodota īpašumā līdz dzīvojamās mājas privatizācijai, vai arī tā ir viendzīvokļa dzīvojamā māja, tad šāda dzīvojamā māja nododama privatizācijai likumā noteiktajā kārtībā” (*sk. lietas materiālu 1. sējuma 171. lpp.*).

Iepazīstoties ar Saeimas sēdes stenogrammu, redzams, ka otrā lasījuma laikā debates ne par vienu no likumprojekta „Grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju”” normām nenotika (*sk. lietas materiālu 1. sējuma 106. – 111. lpp.*).

Pēc tam Saeimas Juridiskais birojs savā 2004. gada 12. marta atzinumā norādīja, ka Privatizācijas likuma 74. panta ceturtajā daļā plānotie grozījumi, pirmkārt, rada nevienlīdzīgu attieksmi pret valstij un pašvaldībai piederošo dzīvokļu īrniekiem, jo visi īrnieki vēl neesot paguvuši privatizēt tiem izīrētos dzīvokļus. Otrkārt, tiekot pārkāpts īrnieku tiesiskās palāvības princips, jo ikvienam īrniekam tikušas piešķirtas tiesības privatizēt tam izīrēto pašvaldības īpašumā esošo dzīvokli. Treškārt, neesot skaidrs minētās normas mērķis – neesot zināms, vai tā spēsot nodrošināt pašvaldības sociālās funkcijas īstenošanu (*sk. lietas materiālu 1. sējuma 94. – 100. lpp.*).

Saeimas 2004. gada 7. aprīļa sēdē, kad likumprojekts „Grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju”” tika izskatīts trešajā lasījumā, Saeima tomēr atbalstīja Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijas priekšlikumu Nr. 30 un pieņēma apstrīdēto normu (*sk. lietas materiālu 1. sējuma 203. lpp.*).

Arī šajā Saeimas sēdē, izskatot likumprojektu, nenotika debates ne par vienu no priekšlikumiem, nedz arī par apstrīdēto normu (*sk. lietas materiālu 1. sējuma 112. – 117. lpp.*).

Kaut arī likumā nevar ietvert visas iespējamās situācijas, kas varētu rasties normas piemērošanas rezultātā, šajā gadījumā par likumprojektu atbildīgā komisija galvenokārt vadījies tikai no atsevišķu pašvaldību izteiktajiem priekšlikumiem, bet Saeima, pieņemot apstrīdēto normu, vispār nav mēģinājusi paredzēt, kādā veidā ar apstrīdētās normas palīdzību varētu tikt realizēts kā atbildes rakstā, tā arī tiesas sēdē norādītais apstrīdētās normas leģitīmais mērķis.

16. Sniedzot informāciju lietas sagatavošanas gaitā, Ventspils pašvaldība norādījusi, ka privatizācijai nenodotajās dzīvojamās mājās neizīrētais dzīvojamais fonds „rodas lielākoties saskaņā ar likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 28.² pantu un vientuļa īrnieka nāves gadījumos”. Savukārt pirms lēmuma pieņemšanas par konkrētas dzīvojamās mājas saglabāšanu pašvaldības īpašumā tiekot izvērtēti un apkopoti dati par attiecīgajā mājā dzīvojošo maznodrošināto personu skaitu, par viņu pārvietošanu no īrētā dzīvokļa uz sociālo dzīvokli u.tml. (*sk. lietas materiālu 5. sējuma 122. lpp.*).

Jelgavas pilsētas dome un Rīgas dome, kā norādīts šā sprieduma 4.3. un 4.4. punktā, apstrīdēto normu savā praksē nav piemērojušas (*sk. lietas materiālu 2. sējuma 44. – 51. lpp., 3. sējuma 128. lpp. un 4. sējuma 47. lpp.*), savukārt, kā atzina G. Anšišs, visas dzīvojamās mājas, kuras Liepājas pilsētas dome nolēmusi neprivatizēt un saglabāt savā īpašumā, atrodas Liepājas speciālajā ekonomiskajā zonā.

Tiesas sēdē ne Saeimas pārstāvis, ne pieaicinātās personas – G. Anšišs un J. Vītoliņš – nespēja norādīt citus konkrētus kritērijus, vadoties pēc kuriem daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas ar izīrētiem dzīvokļiem, kā arī atsevišķi izīrēti dzīvokļi varētu tikt saglabāti pašvaldības īpašumā tās autonomo funkciju īstenošanai un nenodoti privatizācijai.

Lai arī apstrīdēto normu Saeima pieņēma tikai 2004. gada 7. aprīlī, no lietas materiāliem redzams, ka atsevišķas pašvaldības, vēl nepastāvot apstrīdētajā normā ietvertajam pilnvarojumam, jau kopš 1997. gada ir pieņēmušas lēmumus par daudzdzīvokļu dzīvojamo māju, kurās dzīvokļi bija izīrēti, neprivatizēšanu. Piemēram, Ventspils pilsētas dome 1997. gada 22. decembrī pieņēma lēmumu Nr. 479 „Par pašvaldības sociālajiem īres namiem”, ar kuru 44 dzīvojamām mājām noteica sociālā īres nama statusu. Atbilstoši minētajam lēmumam sociālo īres namu sarakstā tika ietverti 3369 dzīvokļi, kuros dzīvoja 6827 iedzīvotāji (*sk. lietas materiālu 2. sējuma 104. – 107. lpp.*).

1999. gada 26. aprīlī Ventspils pilsētas dome pieņēma lēmumu Nr. 155 „Par izmaiņām Ventspils pilsētas domes 1997. gada 22. decembra lēmumā Nr. 479 „Par pašvaldības sociālajiem īres namiem”” (*sk. lietas materiālu 2. sējuma 108. lpp.*). Ar šo lēmumu no sociālo īres namu saraksta tika izslēgtas divas dzīvojamās mājas, kurās bija 78 dzīvokļi un kopumā 134 iedzīvotāji.

2000. gada 26. jūnijā Ventspils pilsētas dome pieņēma lēmumu Nr. 244 „Par izmaiņām Ventspils pilsētas domes 1997. gada 22. decembra lēmumā Nr. 479 „Par pašvaldības sociālajiem īres namiem””. Ar šo lēmumu sociālo īres namu saraksts tika papildināts vēl ar 21 māju ar 1230 dzīvokļiem, kuros dzīvoja 2973 iedzīvotāji (*sk. lietas materiālu 2. sējuma 109. – 110. lpp.*).

Pēc nepilniem diviem mēnešiem – 2000. gada 21. augustā – Ventspils pilsētas dome, pieņemot lēmumu Nr. 316 „Par izmaiņām Ventspils pilsētas domes 1997. gada 22. decembra lēmumā Nr. 479 „Par pašvaldības sociālajiem īres namiem””, sociālā īres nama statusu piešķīra vēl 17 daudzdzīvokļu dzīvojamām mājām (*sk. lietas materiālu 2. sējuma 151. lpp.*). Šajās mājās esošo dzīvokļu un iedzīvotāju skaitu pašvaldība Satversmes tiesai nav norādījusi.

Tādējādi Ventspilī, izveidojot sociālo māju sarakstu, privatizācijai kopumā nav nodotas vismaz 80 daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas, kurās dzīvo aptuveni 10 000 iedzīvotāju. Savukārt no Saeimas sniegtās informācijas redzams, ka 2006. gada 1. janvārī Ventspilī palīdzības saņemšanai dzīvokļa jautājumu risināšanā ir reģistrētas 196 personas (ģimenes) (*sk. lietas materiālu 5. sējuma 202. lpp.*). Vienlaikus, kā tiesas sēdē atzina J. Vītoliņš, daudzdzīvokļu dzīvojamā māja, kurā pašvaldības īpašumā esošu dzīvokli īrējusi viņa ģimene, nav ietverta sociālo dzīvojamo māju sarakstā, bet tikusi nodota privatizācijai.

Kā liecina lietā esošie materiāli, apstākļos, kad personām, kurām Privatizācijas likums paredzēja tiesības privatizēt to īrētos dzīvokļus, pašvaldība liegusi to darīt, personas vērsušās daudzās valsts institūcijās, arī

tiesībaizsardzības institūcijās, ar sūdzībām par Ventspils pilsētas domes rīcību (*sk. lietas materiālu 3. sējuma 167. – 176. lpp.*).

Piemēram, 2002. gada 30. oktobrī Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts paplašinātā sastāvā noraidījis Ventspils pilsētas domes kasācijas sūdzību un atstājis spēkā Kurzemes apgabaltiesas Civillietu kolēģijas 2002. gada 21. maija spriedumu. Minētajā Kurzemes apgabaltiesas Civillietu kolēģijas spriedumā tika konstatēts, ka Ventspils pilsētas domes 2000. gada 26. jūnija lēmums Nr. 244 „Par izmaiņām Ventspils pilsētas domes 1997. gada 22. decembra lēmumā Nr. 479 „Par pašvaldības sociālajiem īres namiem”” daļā par sociālā īres nama statusa noteikšanu mājai Ventspilī, Inženieru ielā 75 ir prettiesisks. Senāts secinājis, ka Ventspils dome, nosakot sociālā īres nama statusu minētajai mājai, pārkāpusi likumu un aizskārusi personas tiesības. Tā „ignorējusi likuma „Par sociālajiem dzīvokļiem un sociālajām dzīvojamām mājām” 4. panta otrajā daļā noteikto, ka sociālās dzīvojamās mājas statusu var noteikt šim nolūkam celtām vai pārveidotām neizīrētām pašvaldības īpašumā esošajām dzīvojamām mājām” (*sk. lietas materiālu 3. sējuma 177. – 180. lpp.*).

2004. gada 17. maijā – piecas dienas pēc apstrīdētās normas stāšanās spēkā – Ventspils pilsētas pašvaldība, atzīstot par spēku zaudējušu savu 1997. gada 22. decembra lēmumu Nr. 479 „Par pašvaldības īres namiem” un papildus **atsaucoties uz apstrīdēto normu**, pieņēma vairāk nekā simts lēmumu (Nr. 155 – Nr. 360), ar kuriem tos pašus iepriekšminētos sociālos īres namus atkārtoti atzina par neprivatizējamiem un saglabājamiem pašvaldības īpašumā (*sk. lietas materiālu 2. sējuma 111. – 204. lpp.*). Tostarp, iekļaujot arī Inženieru ielas 75. namu neprivatizējamo objektu sarakstā, nav ticis izpildīts pat iepriekšminētais Augstākās tiesas Senāta spriedums, kurā tika atzīts, ka pašvaldības lēmums par Inženieru ielas 75. nama nenodošanu privatizācijai ir nelikumīgs (*sk. lietas materiālu 2. sējuma 163. lpp.*).

Bez tam, kā liecina lietai pievienotie Administratīvās rajona tiesas un Administratīvās apgabaltiesas nolēmumi, ievērojams skaits no privatizācijai nenodoto māju iedzīvotājiem, apstrīdot Ventspils pašvaldības darbības

likumību šajā jomā, ir vērsušies tiesā (*sk. lietas materiālu 3. sējuma 186. – 209. lpp. un 5. sējuma 139. – 153. lpp.*).

Arī Ventspils pilsētas prokuratūra vērsusies Ventspils pilsētas domē ar protestu, uzskatot, ka „ar lēmumiem nepieļaut dzīvokļu privatizāciju pašvaldība ierobežo savā teritorijā likumus, kurus pieņēmusi Latvijas Republikas Saeima un kuri attiecas uz visiem valsts iedzīvotājiem. Latvijas Republikas Saeima ar likumu „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju” nav deleģējusi pilnvaras Ventspils pilsētas domei tiesības izlemt jautājumu par dzīvokļu privatizāciju, bet gan noteikusi kārtību, kas jāveic pašvaldībai, lai indivīds varētu izlietot tiesības, ko tam piešķir centrālā vara” (*sk. lietas materiālu 3. sējuma 132. lpp.*). Tomēr Ventspils pašvaldība, nolemjot, ka 2004. gada 17. maija lēmumi pilnībā atbilst lietderības apsvērumiem, atteikusies apmierināt prokuratūras protestu. Pēc tam Ventspils rajona prokuratūra Administratīvajā rajona tiesā iesniegusi pieteikumu, lūdzot atcelt 28 Ventspils pilsētas domes lēmumus, ar kuriem netika nodotas privatizācijai vairākas dzīvojamās mājas (*sk. lietas materiālu 5. sējuma 123. – 126. lpp.*).

Kā liecina šajā lietā esošie materiāli un norādīts arī administratīvo tiesu nolēmumos un prokuratūras protestā, Liepājas un Ventspils pašvaldības neprivatizējamo māju dzīvokļu īrniekiem par šādiem viņiem nelabvēlīgiem administratīvajiem aktiem, pārkāpjot APL nosacījumu, nav pat paziņojušas.

Apstrīdētās normas pieņemšana galvenokārt bijusi vērsta uz to, lai atsevišķas pašvaldības varētu izvairīties no Privatizācijas likuma pildīšanas. Par to liecina arī valsts aģentūras „Mājokļu aģentūra” direktora vietnieka Induļa Krauzes teiktais Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijas 2003. gada 3. decembra sēdē: „Šādu normu izmantos tikai nedaudzas pašvaldības, gandrīz visas godprātīgi ir pildījušas likumu un mājas ir nodotas privatizācijai” (*sk. lietas materiālu 1. sējuma 130. lpp.*).

Pēc Satversmes tiesas sēdes šajā lietā Saeima 2006. gada 18. maijā, izskatot likumprojektu „Grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju”” trešajā lasījumā, atbalstīja deputātes A. Kalniņas

priekšlikumu un nolēma atgriezties pie tiesiskā regulējuma, kāds bija spēkā pirms apstrīdētās normas pieņemšanas. Proti, atkal tika noteikts, ka pašvaldība ar savu lēmumu privatizācijai var nenodot tikai **neizīrētās** dzīvojamās mājas vai **neizīrētos** dzīvokļus (*sk. likumprojekta „Grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju”” 14. priekšlikumu. http://www.saeima.lv/saeima8/mek_reg.fre, aplūkots 2006. gada 29. maijā).*

Vienlaikus Valsts pārvaldes un pašvaldības komisija bija sagatavojusi arī priekšlikumu papildināt Privatizācijas likuma pārejas noteikumus ar 40. punktu šādā redakcijā:

„Ja iesniegumi par īpašuma tiesību iegūšanu uz dzīvokli, neapdzīvojamo telpu vai mākslinieka darbnīcu līdz dzīvojamās mājas privatizācijai iesniegti privatizācijas komisijai līdz 2006. gada 30. jūnijam un pašvaldības dome (padome) līdz minētajam termiņam nav pieņēmusi lēmumu par dzīvokļa vai dzīvojamās mājas, kurā atrodas attiecīgās telpas, neprivatizēšanu un saglabāšanu pašvaldības īpašumā, privatizācijas komisija iesniegumu izskata un lēmumu par dzīvokļa, neapdzīvojamās telpas vai mākslinieka darbnīcas privatizāciju pieņem, ievērojot šā likuma 74. panta piektās daļas noteikumus, kas stājušies spēkā 2006. gada 1. jūlijā“ (*sk. likumprojekta „Grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju”” 24. priekšlikumu. http://www.saeima.lv/saeima8/mek_reg.fre, aplūkots 2006. gada 29. maijā).*

Kaut arī Saeima šo nodomu neatbalstīja, redzams, ka tika plānots liegt dzīvojamo telpu privatizācijas tiesības tām personām, attiecībā uz kurām apstrīdētā norma bija piemērota. Saeimas deputāts V. Agešins norādīja, ka 24. priekšlikums „ir pretrunā ar atbalstīto 14. priekšlikumu un visu pagriez otrādi, un pēc būtības legalizē atteikumus cilvēkiem privatizēt savu dzīvokli” [*sk. Saeimas 2006. gada 18. maija sēdes stenogrammu. Latvijas Vēstnesis, 2006. gada 25. maijs, Nr. 81 (3449)*].

Tādējādi apstrīdētās normas pieņemšanas gaitas detalizēta analīze liecina, ka, neraugoties uz dažādu valsts institūciju iebildumiem, apstrīdētā norma pēc būtības galvenokārt ir kalpojusi tikai kā funkcionāls

līdzeklis, lai, *expressis verbis* atsaucoties uz pašvaldības funkciju realizāciju un rūpēm par mazturīgiem iedzīvotājiem, dažas pašvaldības varētu attaisnot savu iepriekšējo ilgstošo prettiesisko darbību dzīvokļu privatizācijas jomā.

17. Lai noskaidrotu apstrīdētās normas jēgu kopsakarā ar citām normām, t.i., izmantojot **sistēmisko** interpretācijas metodi, jāizpēta:

- 1) vai apstrīdētās normas mērķis atbilst Privatizācijas likuma mērķim;
- 2) vai pastāv leģitīmi līdzekļi (mehānisms) Saeimas norādīto mērķu sasniegšanai kā pašā Privatizācijas likumā, tā arī citos Saeimas minētajos likumos.

Proti, vai un kādā veidā, nenododot izīrētos dzīvokļus privatizācijai, ar apstrīdētās normas palīdzību varētu tikt „realizētas likumos noteiktās pašvaldības funkcijas” – nodrošināt ar dzīvojamām telpām sociāli mazaizsargātās personas, sniegt palīdzību mazturīgiem pašvaldības iedzīvotājiem un nodrošināt pašvaldību ar pietiekamu sociālo māju skaitu.

Kā jau tika norādīts, Privatizācijas likuma 2. pants noteic, ka šā likuma **mērķis** ir „attīstīt nekustamā īpašuma tirgu un veicināt dzīvojamo māju sakopšanu, aizsargājot iedzīvotāju intereses”. Šajā likumā nav minētas ne galvenās pašvaldību funkcijas, kuru realizācijai būtu nepieciešams saglabāt pašvaldības īpašumā atsevišķas daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas un dzīvokļus, ne arī kritēriji, pēc kuriem vadoties kādu dzīvojamo māju vai kādu izīrētu dzīvokli varētu atzīt par neprivatizējamu. Privatizācijas likums nenoteic, piemēram, kārtību, kādā māju varētu atzīt par neprivatizējamu, ja to nevēlas lielākā daļa šīs mājas īrnieku. Tas neparedz priekšnoteikumus, kas kalpotu par likumīgu pamatu īrnieku „pārvietošanai” no īrētā dzīvokļa uz sociālo dzīvokli. Tāpat nav norādīts konkrēts sociāli mazaizsargāto personu īpatsvars, kas būtu nepieciešams, lai daudzdzīvokļu dzīvojamo māju varētu nenodot privatizācijai.

Nav pamatots ne S. Šķestera, ne arī J. Vītoliņa tiesas sēdē apgalvotais, ka pašvaldības īpašumā esošo izīrēto dzīvokļu privatizācija būtu uzskatāma tikai par zināma veida privilēģiju. Tieši otrādi – likumdevējs par Privatizācijas likuma pamatmērķi ir noteicis īrnieka tiesības privatizēt savu īrēto dzīvokli. Pašvaldībām tas nav devis tiesības rīkoties ar to īpašumā esošo un iedzīvotājiem izīrēto dzīvojamo fondu, bet gan uzlicis pienākumu likumā noteiktajā kārtībā nodrošināt privatizācijas procesa īstenošanu.

17.1. Analizējot apstrīdēto normu kopsakarā ar citiem normatīvajiem aktiem un tiesību principiem, jānorāda, ka gan atbildes rakstā, gan tiesas sēdē Saeimas pārstāvis norādīja uz vairākiem likumiem un starptautisko tiesību aktu normām, kuru īstenošanai esot nepieciešama apstrīdētā norma. Līdzīgi likumi ir minēti arī Ventspils un Liepājas pilsētu pašvaldību administratīvajos aktos, ar kuriem tika nolemts nenodot privatizācijai ievērojamu skaitu daudzdzīvokļu dzīvojamo māju.

Satversmes tiesa piekrīt, ka pašvaldībām ir pienākums sniegt palīdzību iedzīvotājiem dzīvokļa jautājumu risināšanā, jo to noteic likuma „Par pašvaldībām” 15. panta pirmās daļas 9. punkts. Gan Saeima, gan arī J. Vītoliņš un G. Ansiņš kā galvenos palīdzības veidus min likuma „Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā” 3. panta 1. – 3. punktā noteiktos: pašvaldībai piederošas vai uz likuma pamata pašvaldības lietojumā esošas dzīvojamās telpas izīrēšanu, sociālā dzīvokļa izīrēšanu un nodrošināšanu ar pagaidu dzīvojamo telpu. Taču, kā pamatoti norādīja Pieteikuma iesniedzējs, arī I. Oša un R. Freimane, minētie palīdzības veidi ir realizējami tikai tādos gadījumos, kad dzīvojamās telpas un dzīvokļi nav likumā noteiktajā kārtībā jau izīrēti citām personām.

Šajā gadījumā Saeima, atsaucoties tikai uz likuma „Par sociālajiem dzīvokļiem un sociālajām dzīvojamām mājām” 5. panta pirmo daļu, bet neņemot vērā, piemēram, šā paša likuma 4. pantu, nepamatoti uzskata, ka izīrētos dzīvokļus varētu pārvērst par sociālajiem dzīvokļiem. Šā likuma 5. pantā paredzētais attiecināms uz dzīvokli, kam piešķirts sociālā dzīvokļa statuss. Taču saskaņā ar 4. panta trešo daļu sociālā dzīvokļa statusu var noteikt

tikai, pirmkārt, neizīrētiem pašvaldības īpašumā esošiem dzīvokļiem; otrkārt, pašvaldības īpašumā esošajiem dzīvokļiem, kurus irē sociāli maznodrošinātas personas (ģimenes), ja tās rakstveidā ir izteikušas vēlēšanos irēt sociālo dzīvokli un to rīcībā esošā dzīvokļa platība nepārsniedz Ministru kabineta noteikumos paredzēto normu. Pēdējā gadījumā pašvaldības dome (padome) personas irētajam dzīvoklim var noteikt sociālā dzīvokļa statusu tikai tad, ja dzīvokļa īrnieks rakstveidā izteicis vēlēšanos izbeigt līdzšinējo dzīvojamās telpas īres līgumu un noslēgt jaunu – sociālā dzīvokļa īres līgumu (likuma 4. panta ceturtā daļa). J. Vītoliņa tiesas sēdē minētais pētījums par maznodrošināto īrnieku īpatsvaru atsevišķās dzīvojamās mājās nevar kalpot par likumīgu pamatu šo dzīvojamo māju pārvēršanai par sociālajām dzīvojamām mājām.

17.2. Nevar atzīt par pamatotu arī atsaukšanos uz Repatriācijas likuma 8. panta otro daļu, kas paredz, ka „pašvaldība sniedz repatriantam palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā saskaņā ar likumu „Par pašvaldību palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā””. Lai arī šā likuma 14. panta pirmās daļas 4. punkts paredz, ka pirmām kārtām ar dzīvojamo telpu nodrošināmi repatrianti, kuri izceļojuši no Latvijas līdz 1990. gada 4. maijam un kuriem nav iespējams likumā noteiktajā kārtībā iemitināties pirms izceļošanas no Latvijas aizņemtajā dzīvojamā telpā, tomēr dzīvoklis, par kura neprivatizēšanu un saglabāšanu pašvaldības īpašumā, pamatojoties uz apstrīdēto normu, ir pieņemts attiecīgs pašvaldības lēmums, repatriantam nevar tikt piedāvāts. Ir jāņem vērā, ka šajā dzīvoklī arī pēc minētā pašvaldības lēmuma pieņemšanas joprojām turpina dzīvot tā iepriekšējais īrnieks, lai arī tam ir liegtas dzīvokļa privatizācijas tiesības.

Savukārt Bērnu tiesību aizsardzības likuma 66. panta otrās daļas 1. punkts vienīgi vispārīgi noteic, ka pašvaldība atbilstoši likumam sniedz palīdzību un atbalstu ģimenēm, kurās ir bērni, garantējot ikvienam pašvaldības teritorijā dzīvojošam bērnam pajumti, siltumu, apģērbu un vecumam un veselības stāvoklim atbilstošu uzturu.

Nevar atzīt par pamatotu Saeimas atsaukšanos uz likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 26., 28.², 28.⁴, 36.¹, 36.² un 36.³. pantu. Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 26. pants – valsts un pašvaldību dienesta dzīvokļu īre, 28.² pants – dzīvojamās telpas īres līguma izbeigšana, ja īrnieks ir parādā īres maksu un maksu par pamatpakalpojumiem, un 28.⁴ pants – dzīvojamās telpas īres līguma izbeigšana sakarā ar mājas (dzīvojamās telpas) kapitālo remontu vispār neattiecas uz apskatāmo jautājumu, jo regulē no tā atšķirīgas tiesiskās attiecības. Savukārt likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 36.¹ pants noteic īrnieku kategorijas, kurām tiek nodrošināta palīdzība, 36.² pants – bāriņtiesu (pagasttiesu) un pašvaldības pienākumus palīdzības nodrošināšanā, bet 36.³ pants – pašvaldības vispārīgus pienākumus atsevišķu personu grupu nodrošināšanā ar dzīvojamo telpu. Lai pašvaldības varētu izpildīt šajās normās noteikto pienākumu, ir nepieciešamas dzīvojamās telpas, kas nav izīrētas.

Likumam, kas noteic personas tiesību ierobežojumu, ir jābūt precīzāk formulētam nekā likumam, kas piešķir tiesības vai citus labumus, tam ir jābūt pietiekami konkrētam un paredzamam. Likuma noteiktības prasība izriet ne vien no tiesiskās drošības principa, bet arī no varas dalīšanas principa, jo likumdevējam, nevis likuma piemērotājam ir jāformulē likuma būtiskie nosacījumi. Tomēr tas apstāklis, ka pašvaldībām ir piešķirta rīcības brīvība un autonomija, nedrīkst kalpot par attaisnojumu patvaļīgai darbībai, kā arī vispārējo tiesību principu ignorēšanai.

Tā kā apstrīdētā norma neparedz ne pašvaldībām deleģēto pilnvaru apjomu, ne to īstenošanas līdzekļus, Saeimas norādīto mērķi ar šo normu nav iespējams sasniegt.

18. Tiesas sēdē Pieteikuma iesniedzēja pārstāve G. Līce īpaši uzsvēra, ka apstrīdētā norma pārkāpjot tiesiskās paļāvības principu. Proti, īrnieki esot paļāvušies uz regulējumu, kas pastāvējis līdz apstrīdētās normas pieņemšanai un ļāvis privatizēt tiem izīrētos pašvaldības īpašumā esošos dzīvokļus.

No Satversmes 1. panta – kurš atzīstams par vienu no Latvijas Republikas kā demokrātiskas un tiesiskas valsts stūrakmeņiem – izrietošo principu uzdevums ir nodrošināt to, ka citas tiesību normas, arī Satversmē ietvertās, tiek piemērotas pareizi un to piemērošana, kā arī piemērošanas rezultāts pilnībā atbilst tiesiskas valsts prasībām. Piemēram, Satversmes 1. pants neliedz likumdevējam izdarīt pastāvošajā tiesiskajā regulējumā tādus grozījumus, kuri atbilst Satversmei. Tomēr demokrātiskā un tiesiskā valstī tiesiskās paļāvības princips prasa, lai, izdarot šādus grozījumus, tiktu paredzēta saudzējoša pāreja uz jauno regulējumu (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 16. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-12-0103 24. punktu*).

Tiesiskās paļāvības princips arī noteic, ka valsts iestādēm savā darbībā jābūt konsekventām attiecībā uz to izdotajiem normatīvajiem aktiem, jāievēro tiesiskā paļāvība, kas personām varētu rasties saskaņā ar konkrēto tiesību normu. Savukārt indivīds atbilstoši šim principam var paļauties uz likumīgi izdotas tiesību normas pastāvību un nemainīgumu. Viņš droši var plānot savu nākotni saistībā ar tiesībām, ko šī norma piešķirusi. Tiesiskās paļāvības principa darbībā nozīme ir arī tam, vai personas paļaušanās uz tiesību normu ir likumīga, pamatota un saprātīga, kā arī vai tiesiskais regulējums pēc savas būtības ir pietiekami noteikts un nemainīgs, lai tam varētu uzticēties (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 19. marta sprieduma lietā Nr. 2001-12-01 secinājumu daļas 3.2. punktu*).

Vērtējot, vai tiesiskās paļāvības princips šajā lietā ir pārkāpts, jānoskaidro:

- 1) vai pašvaldības īpašumā esošo dzīvokļu īrniekiem bija tiesības paļauties uz to, ka tiesiskais regulējums netiks mainīts;
- 2) vai šāda paļaušanās bija saprātīga un pamatota;
- 3) vai likumdevējs, atkāpjoties no iepriekšējā tiesiskā regulējuma, bija paredzējis saudzējošu pāreju uz jauno regulējumu.

Visupirms ir jāņem vērā, ka apstrīdētā norma būtiski mainīja līdz tam pastāvējušo kārtību, kādā bija iespējams privatizēt pašvaldībai piederošās dzīvojamās telpas, kas personām izīrētas. Analizējot gan Privatizācijas likuma sākotnējo redakciju, gan vēlāk tajā izdarītos grozījumus, nākas secināt, ka līdz apstrīdētās normas pieņemšanai Privatizācijas likumā netika ietverts regulējums, kas kaut netieši liecinātu par to, ka Saeima iecerējusi paplašināt pašvaldības funkcijas un noteikt jaunu kārtību izīrēto pašvaldības īpašumā esošo dzīvokļu privatizācijā. Arī Saeimas Juridiskais birojs, Īpašu uzdevumu ministra bērnu un ģimenes lietās sekretariāts un Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija norādījusi, ka apstrīdētās normas pieņemšana pārkāpšot tiesiskās paļāvības principu un ka īrniekiem būtu dodama iespēja privatizēt tiem izīrētos pašvaldības īpašumā esošos dzīvokļus (*sk. lietas materiālu 1. sējuma 94. – 100. lpp., 2. sējuma 22. – 25. lpp.*).

Satversmes tiesa atzīst, ka tiesiskais regulējums, kas pastāvēja pirms apstrīdētās normas pieņemšanas, bija pietiekami skaidri radījis minētajiem īrniekiem tiesisko paļāvību uz to, ka tiesības privatizēt tiem izīrētos dzīvokļus tiks nodrošinātas atbilstoši Privatizācijas likuma mērķiem, vispārīgajiem noteikumiem un šā likuma 83. pantā noteiktajiem termiņiem.

Tādējādi īrnieku paļaušanās uz to, ka tiesības privatizēt tiem izīrētos dzīvokļus netiks liegtas, atzīstama par saprātīgu un pamatotu.

19. Vērtējot, vai likumdevējs, pieņemot apstrīdēto normu, ir nodrošinājis pēc iespējas saudzīgāku pāreju uz jauno regulējumu, ir jāpievērš uzmanība tam, cik lielā mērā jaunais tiesiskais regulējums pasliktina personas tiesisko stāvoklī, kā arī tam, cik efektīvi indivīds var aizsargāties pret apstrīdētās normas piemērošanas rezultātiem jeb sekām. Saeima atbildes rakstā norāda, ka īrnieku tiesisko stāvokli apstrīdētā norma nepasliktināšot, jo pašvaldības lēmumu par konkrētas dzīvojamās mājas neprivatizēšanu un saglabāšanu pašvaldības īpašumā varēšot pārsūdzēt administratīvajā tiesā.

Šajā gadījumā tiesības vērsties administratīvajā tiesā nevar tikt atzītas par efektīvu tiesībaizsardzības līdzekli. Ir jāņem vērā, ka apstrīdētajā normā nav ietverti kritēriji, pēc kuriem pašvaldībai būtu tiesības lemt par kādas dzīvojamās mājas neprivatizēšanu un saglabāšanu savā īpašumā. Tiesai, pārbaudot un izvērtējot šāda pašvaldības lēmuma tiesiskumu, faktiski nav iespējams izsekot tiem apsvērumiem, kas patiesībā kalpojuši par pamatu attiecīgā lēmuma pieņemšanai.

Līdz ar to pastāv iespēja, ka persona netiek pietiekami aizsargāta pret patvaļīgu vietējās varas iejaukšanos tai ar likumu garantētajās tiesībās.

20. Izvērtējot, vai apstrīdētā norma nepasliktina personas stāvokli, jāņem vērā tas, ka lielākā daļa pašvaldību godprātīgi pildījušas Privatizācijas likuma prasības un nav izmantojušas apstrīdēto normu, tādējādi ļaujot personām privatizēt tām izīrētos dzīvokļus. Vienīgi dažas pašvaldības, nenorādot konkrētas funkcijas, ir pieņēmušas virkni lēmumu, kuru rezultātā privatizācijai netika nodoti vairāki tūkstoši dzīvokļu. Apstrīdētā norma faktiski radījusi priekšnoteikumu tam, ka ļoti daudzu īrnieku tiesiskais stāvoklis ar pašvaldības pieņemtu lēmumu starpniecību tika pasliktināts. Proti, īrnieki tā vietā, lai varētu īstenot savas tiesības privatizēt tiem izīrētos dzīvokļus, ir spiesti vērsties tiesībaizsardzības iestādēs – tiesā un prokuratūrā.

Tādējādi Saeima, pieņemot apstrīdēto normu, nav izvērtējusi sekas, kas pēc šīs normas piemērošanas varētu rasties izīrēto dzīvokļu īrniekiem.

Līdz ar to apstrīdētajai normai nav leģitīma mērķa.

21. Tā kā ierobežojumam, kas izriet no apstrīdētās normas, trūkst leģitīma mērķa, nav nepieciešams izvērtēt šā ierobežojuma atbilstību samērīguma principam.

22. Saeima atbildes rakstā, pamatojot apstrīdētās normas pieņemšanas nepieciešamību, kā argumentu min ANO Ekonomikas un sociālās padomes Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejas 2004. gada 14. decembra noslēguma secinājumu Nr. E/C.12/1/Add.103 26. punktu (*sk: UN Concluding Observations of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights: Italy 14/12/2004, E/C. 12/1/Add.103 para. 26*) un 2005. gada 23. jūnija noslēguma secinājumu Nr. E/C.12/1/Add.109 18. punktu (*sk: UN Concluding Observations of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights: Norway 23/06/2005, E/C. 12/1/Add.109 para. 18*).

Minētajos dokumentos secinātais ir vērtējams kā pietiekami autoritatīvs viedoklis, kas konkrētas problēmas risināšanā atsevišķai valstij iesaka izvēlēties optimālo rīcības modeli. Kaut arī Latvijas Republikā privatizācijas rezultātā radusies situācija nekustamā īpašuma jomā – galvenokārt vēsturisku iemeslu dēļ – ir citāda nekā minētajos dokumentos norādītajās valstīs, tomēr nevar noliegt, ka Latvijā pastāv neatrisinātas ekonomiskās un tiesiskās problēmas mājokļu un nekustamā īpašuma tirgus jomā. Satversmes tiesa ir norādījusi uz nepietiekamu valsts rīcību mājokļu jautājumu risināšanā pēc valstiskās neatkarības atjaunošanas vairāk nekā desmit gadu garumā un līdz ar to nepietiekamu lēto dzīvokļu pieejamību valstī. Valsts palīdzība pašvaldībām, piemēram, mērķdotāciju piešķiršana šīm vajadzībām, tika uzsākta tikai nesen (*sk. Satversmes tiesas 2006. gada 8. marta sprieduma lietā Nr. 2005-16-01 15.2. un 17.6. punktu*).

Tomēr normatīvie akti pašvaldībām arī līdz šim ir piešķīruši dažādas iespējas sniegt palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā. Tā saskaņā ar likuma „Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā” 11. panta pirmo daļu pašvaldība šīm vajadzībām var izmantot no valsts pārņemtus neizīrētos dzīvokļus, bet šā likuma 12. panta otrajā daļā paredzētajos gadījumos pašvaldība atbrīvojušās dzīvojamās telpas nekavējoties ņem uzskaitē un iekļauj neizīrēto dzīvojamo telpu sarakstā. Ja persona nav izmantojusi Privatizācijas likumā noteiktās tiesības privatizēt tai izīrēto pašvaldības īpašumā esošo dzīvokli, pašvaldība,

pamatojoties uz Valsts un pašvaldību mantas atsavināšanas likuma 4. panta pirmo daļu un 5. panta pirmo un otro daļu, var attiecīgo dzīvokli paturēt savā īpašumā. Bez tam pašvaldība saskaņā ar likuma „Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā” 3. pantu var izmantot arī vēl citas iespējas sniegt palīdzību mazturīgiem iedzīvotājiem. Pretēji Ventspils un Liepājas domes viedoklim, ka pašvaldību autonomajās funkcijās „neietilpst jaunu dzīvojamo māju celtniecība” (*sk. lietas materiālu 2. sējuma 101. lpp. un 3. sējuma 3. lpp.*), likuma „Par sociālajiem dzīvokļiem un sociālajām dzīvojamām mājām” 4. panta otrā daļa noteic, ka sociālās dzīvojamās mājas statusu var noteikt šim nolūkam celtām dzīvojamām mājām.

23. Lemjot par brīdi, ar kuru apstrīdētā norma zaudē spēku, Satversmes tiesai iespēju robežās ir jāgādā, lai situācija, kāda varētu veidoties no šā brīža, nenodarītu būtisku kaitējumu atsevišķu personu interesēm. Satversmes tiesa uzskata, ka likumdevējs, pieņemot apstrīdēto normu, būtiski ir aizskāris pašvaldības īpašumā esošo dzīvokļu īrnieku tiesības. Tiesas uzdevums ir mazināt šo pamattiesību aizskārumu, kas radies, atsevišķām pašvaldībām piemērojot apstrīdēto normu un ilgstoši neļaujot minētajiem īrniekiem īstenot tiem Privatizācijas likumā noteiktās tiesības. Tāpēc apstrīdētā norma par spēkā neesošu jāatzīst no tās izdošanas brīža.

Satversmes tiesas likums *expressis verbis* neparedz Satversmes tiesai pilnvaras atjaunot regulējumu, kāds pastāvējis pirms apstrīdētās normas pieņemšanas. Tomēr šā likuma 31. panta 12. punkts noteic, ka Satversmes tiesas spriedumā var tikt ietverti „citi tiesas nolēmumi”. Saskaņā ar minēto punktu Satversmes tiesa ir tiesīga noregulēt arī jautājumus, kas ir būtiski, lai pēc apstrīdētā akta atzīšanas par spēku zaudējušu nerastos jauni Satversmē noteikto pamattiesību aizskārumi un attiecīgo normu „izņemšana no aprites” neradītu traucējumus tiesiskajā regulējumā (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 16. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-12-0103 25. punktu*).

Tādējādi, ja tas ir nepieciešams un iespējams, Satversmes tiesa sava sprieduma nolēmumu daļā var atzīt, ka juridisko spēku atgūst tā tiesību norma, kas bija spēkā pirms tiesību normas, kuru Satversmes tiesa atzinusi par neatbilstošu augstāka juridiskā spēka tiesību normai.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30. – 32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

1. Atzīt 2004. gada 7. aprīļa likuma „Grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju”” 13. panta pirmo daļu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam un spēkā neesošu no tās pieņemšanas brīža.

2. Noteikt, ka likuma „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju” 74. panta piektā daļa ir spēkā redakcijā, kādā tā bija spēkā līdz 2004. gada 7. aprīļa likuma „Grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju”” pieņemšanai.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums pasludināts Rīgā 2006. gada 6. jūnijā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

Aivars Endziņš